

Zajednički život

Spoj različitosti i slobode u Evropi 21. veka

Izveštaj Grupe eminentnih zvaničnika Saveta Evrope

Zaključni pregled

Leta 2010. godine, generalni sekretar Saveta Evrope, Thorbjorn Jagland je zamolio nezavisnu grupu pod nazivom Grupa eminentnih osoba (Grupa) da sastave izveštaj o izazovima koji proizilaze iz preporoda netolerancije i diskriminacije u Evropi. Izveštaj procenjuje ozbiljnost rizika, identifikuje njihove izvore i sastavlja niz predloga za “zajednički život,, u otvorenim društvima Evrope.

Grupu predvodi bivši, nemački ministar spoljnih poslova, Joška Fišer. Čine je devet članova - četiri žene i pet muškaraca - svako od njih dolazi iz različite zemlje članice Saveta Evrope. Pored Fišera, grupu čine i Ema Bonino (Italija), Timoti Garton Aš (Velika Britanija), Martin Hirš (Francuska), Danuta Hubner (Poljska), Ajša Kadioglu (Turska), Sonja Liht (Srbija), Vladimir Lukin (Ruska Federacija) i Havijer Solana (Španija). Izvestilac je Edvard Mortimer (Velika Britanija).

Grupa zasniva svoje zaključke i preporuke čvrsto u skladu sa principima Evropske konvencije o ljudskim pravima, naročito u pogledu individualne slobode i jednakosti pred zakonom. Zaključuje da su diskriminacija i netolerancija široko rasporstranjeni u Evropi danas, naročito prema Romima i imigrantima, kao i prema ljudima sa bliskom imigrantskom pozadinom, koji se često tretiraju kao stranci čak i u zemljama u kojima su i meštani i građani.

U izveštaju se čvrsto tvrdi da su identiteti dobrovoljna stvar osobe o kojoj se govori, i da niko ne treba da bude primoran da izabere ili prihvati jedan primarni identitet, isključujući sve ostale. U njemu se tvrdi da evropska društva treba da prigrlje raznolikost, i da prihvate da neko može da bude Evropljanin mešovitog porekla – na primer Nemač-turskog porekla, Francuskinja-poreklom iz severne Afrike ili Britanac - azijskog porekla –baš kao što neko može da bude Amerikanac- afričkog ili italijanskog porekla. Međutim, ovo može da funkcioniše samo ako su dugoročni stanovnici prihvaćeni kao građani i ukoliko zakon, vlasti i drugi građani tretiraju svakoga na jednak način, bez obzira na njihovu veru, kulturu ili etnicitet. Kao i svi građani u demokratiji, oni bi trebalo da imaju pravo glasa pri donošenju zakona, dok se i religija i kultura ne mogu prihvatiti kao izgovor za kršenje istog.

Izveštaj je podeljen na dva dela: “Pretnja,, i “Odgovor,,

U prvom delu, Grupa identifikuje osam posebnih rizika prema vrednostima Saveta Evrope: rastuća netolerancija; porast podrške ksenofobičnim i populističkim partijama; diskriminacija; postojanje populacije koja praktično ne poseduje prava; paralelna društva; islamski ekstremizam; gubitak demokratskih sloboda; i mogući sukob između verske slobode i slobode izražavanja. Izveštajem se predlaže da u osnovi ovih rizika leži nesigurnost (koja potiče iz ekonomskih poteškoća u Evropi i osećaja relativnog propadanja); fenomen masovne imigracije (kako one doživljene, tako i opažene); iskrivljene slike i štetni stereotipovi manjina u medijima i javnom mnjenju; nedostatak vođa koji mogu da inspirišu pouzdanje kroz artikulaciju jasne vizije u pogledu sudbine Evrope.

U drugom delu, Grupa počinje sa postavljanjem 17 principa za koje ista veruje da bi trebalo da usmeravaju odgovor Evrope na pomenute pretnje, počevši sa izjavom “da u najmanjoj meri, treba da postoji sporazum da zakon mora da se poštuje, plus zajedničko razumevanje šta je to zakon i kako može da se izmeni.,, Zatim se u nastavku identifikuju glavni akteri koji su u stanju da donesu neophodne promene u stavovima javnosti: edukatora, masovnih medija, poslodavaca i sindikata, civilnog društva, crkava i verskih grupa, slavni ličnosti i uzora, manjih i većih gradova, zemalja članica, i evropskih i međunarodnih institucija. U okviru većine pomenutih kategorija, izveštaj uključuje kratke opise karaktera određenih grupa ili pojedinaca čiji rad Grupa smatra “vrednim pohvala i podražavanja.,, Izveštaj se zatim zaključuje sa 59 “predloga za akciju,, , od kojih su prvih 17 označeni kao strateške preporuke, dok se preostali deo “specifičnih preporuka,, obraća uglavnom Evropskoj Uniji, Savetu Evrope i njihovim zemljama članicama.

U okviru svojih specifičnih preporuka, Grupa predlaže da bi generalni sekretar Saveta Evrope trebalo da imenuje specijalnog zastupnika na visokom nivou koji bi sadržaj izveštaja predočio političkim vođama i koji bi nadgledao implementaciju istih, i da bi Poljska i Ukrajina, kao predsedavajući EU odnosno Komitetom Ministara Saveta Evrope na jesen ove godine, trebalo da sazovu zajednički samit o različitosti kako bi “razmotrili pitanja koja su postavljena u ovome izveštaju i složili se oko zajedničke akcije u domenu različitosti i ljudskih prava.,,

Gradovi snose glavnu odgovornost u pogledu obezbeđivanja da kulturološki raznolika društva budu otvorena društva, u kojima ljudi koji pripadaju različitim kulturološkim grupama, uključujući i one koji se smatraju nedavno pridošlim ili privremenim stanovnicima, mogu da se osećaju kod kuće i da pruže svoj doprinos, na sopstven način, u korist sveopšte socijalne kohezije grada. Stoga lokalne i regionalne vlasti tumače ključnu ulogu u procesu građenja harmoničnih odnosa između različitih grupa u zajednici, i u umanjivanju tenzija koje često proističu duž etničkih, verskih ili kulturoloških pukotina. Zajednički život podrazumeva interakciju, a da bi se ista uspostavila na miran i plodan način u raznolikim zajednicama mora da postoji dijalog između članova različitih etničkih, verskih i kulturoloških grupa. U pitanju je neizbežno dvostrana primena: veći deo populacije mora da prihvati manjine, dok iste moraju da prihvate određena lokalna “pravila igre, i odgovornosti koje za njih mogu da predstavljaju nešto sasvim novo. Taj proces uzajamnog prilagođavanja može da podrazumeva neslogu i poteškoće, sa kojima moraju da se suoče lokalne i regionalne vlasti.

Kratki opisi karaktera

Nojšatel

Kanton Nojšatel¹, francusko govorno područje Švajcarske ima oko 170 000 stanovnika, a od toga 40 000 čine stranci. U Švajcarskoj, mnogi autohtoni građani strahuju od imigracije, jer smatraju da će ista verovatno oslabiti njihove nacionalne vrednosti i smatraju da imigranti uglavnom ne umeju da budu lojalni zemlji koju su prisvojili. Tako da sada, kanton predlaže povelju o građanstvu i civilnim vrednostima koja se objašnjava pridošlicama.

Nojšatel je izgradio čvrstu pravnu i operativnu osnovu za svoju politiku integracije, uključujući:

- Komesarijat za strance čijih su 11 članova osoblja sa stranim etničkim poreklom ili nacionalnošću i govore između sebe većim delom od 95 jezika koji su trenutno prisutni u zajednici;
- Odbor za integraciju stranaka, sa 40 članova, funkcioniše kao savetodavno telo Državnog saveta (vlada kantona).

Kanton podstiče, ali ne primorava stanovnike da uče Francuski jezik. Učenje jezika se vidi kao rezultat socijalne i kulturološke integracije, a ne kao preduslov iste - i takav pristup funkcioniše. Na referendumu iz 2007. godine većina građana se odlučila da daje pravo glasanja svim stanovnicima - pokazavši da je stav prema strancima pozitivniji nego ranije. To delom može da se objasni devetomesečnom Nojšatoi (“Nojšatel je vaš,”) kampanjom iz prethodne godine, koja je bila veoma uspešna u privlačenju 260 000 ljudi ka aktivnostima poput pozorišta, predstava, školskih manifestacija, filmskih projekcija, egzotičnih jela u lokalnim restoranima, emitovanja na radijima i televizijama, knjiga pesama i novinarskih članaka, tematskih izložbi, konferencija i

---

1. Savet Evrope je 2008. godine lansirao program “Gradovi interkulturalnosti, (www.coe.int/t/dg4/cultureheritage/culture/Cities/Default_en.asp) sa ciljem da se transformiše način na koji gradovi razumevaju i reaguju na kulturalnu različitost. Pokrenut je kao pilot program koji je obuhvatao 11 gradova u različitim delovima Evrope, ali je mreža sada otvorena ne samo prema novim evropskim gradovima nego takođe i prema gradovima u drugim delovima sveta. Uopšteno, u gradovima gde je program realizovan prisutan je mir i međusobno razumevanje među zajednicama, od kojih sve učestvuju u privrednom i društvenom razvoju; sa mnogo manje nasilja; sa bruto društvenim proizvodom koji je iznad proseka po stanovniku. U okviru ovih kratkih opisa karaktera mi navodimo četiri primera iz gradova koji pripadaju ovoj mreži: Nojšatel (Švajcarska), Redio Emilija (Italija), Subotica (Srbija) i Tilburg (Holandija).

debata, poster kampanja, i konferencija za štampu.

Celokupna situacija u pogledu zaposlenja u kantonu je zadovoljavajuća, delom zahvaljujući ekonomskom dinamizmu regiona, ali isto tako i neumornim naporima vlasti u korist integracije radnika, što predstavlja fokus nekoliko lokalnih projekata.

Škole učestvuju u integracionim naporima, na primer organizovanjem adaptacionih odeljenja sa ubrzanim jezičkim programom za francuski jezik, za koji mogu da traže podršku od servisa za “interkulturalnu medijaciju”, kantona. Informativni sastanci se organizuju za roditelje, a postoji i odeljenje “mladi u tranziciji”, za učenike koji su preko uzrasta za obavezno školsko obrazovanje, a kojima je potrebno da usavrše svoje jezičke sposobnosti pre nego što nastave sa redovnim obrazovanjem.

Service du Délégue aux Etrangers je služba koja pruža usluge posredovanja pojedincima ili grupama koje to zahtevaju (a ponekada i bez njihovog zahteva). Ona tumači aktivnu ulogu u pregovorima između strana koje učestvuju u određenim konfliktima. Služba funkcioniše uz pomoć posrednika i tumača koji ne dobijaju platu, i kroz centar za savetovanje na maternjem jeziku.

Sve ovo može da ima veze sa činjenicom da je Nojšatelj bio jedan od četiri kantona u Švajcarskoj u kojem se izglasalo protiv zabrane minareta u 2009. godini.

Redio Emilija

Redio Emilija je bogat grad u severnom delu centralne Italije (Emilija Romana) koji poseduje viši procenat stanovnika stranog porekla u svojoj populaciji nego bilo koji grad u Italiji. Prioriteti u okviru aktualne javne politike ovoga grada su sledeće: obuka u pogledu pružanja podrške interkulturalnoj integraciji; socijalna kohezija; unapređivanje kvalifikacija; i kulturni servisi. Ove smernice imaju za cilj da građanima obezbede pristup spektru kulturnih prilika, promovišući na taj način model rasta kojim se izbegava socijalna ekskluzija i koji svima pruža ravnopravan pristup robi i uslugama. Zahvaljujući ovim smernicama, Redio Emilija je stekao reputaciju “otvorenog, bezbednog i kolaborativnog grada”. Sa svojom obrazovnom politikom, grad podstiče pozitivan pristup različitosti među mladim ljudima, i objašnjava kako nastaju stereotipi i predrasude koji mogu da dovedu do diskriminatornog ponašanja. U oblasti stanovanja, grad je formirao Lokalni okvirni pakt sa svojim raznim susednim mesnim zajednicama. Radna grupa u oblasti civilnog društva i socijalnih servisa je usmerila svoje napore na pitanja koja se bave decom, predloživši da se osnuje dečiji parlament kao probni flegšip projekat. Godišnjim festivalima Mondinpijaca i sportskim događajem “Due calci al razzismo” (“Dva udarca na rasizam”), grad podstiče saradnju između opštinskih operatera, lokalnih udruženja, građana, umetnika, raznih manjinskih zajednica, policije, italijanskih i/ili žena stranaca, osoba sa invaliditetom, lokalnih administratora, srednjoškolaca itd... Poseban napredak je postignut time što je zdravstveni sistem učinjen dostupnijim kineskoj zajednici. Svih šest bolnica širom Redio grada imaju korist od međunarodnog servisa za medijaciju, sa detaljnom strategijom i akcionim planom, kao i sa objavljenim informacijama o efikasnosti servisa. Takođe postoji projekat, u saradnji sa lokalnim zdravstvenim vlastima, sa ciljem da se unaprede lingvistički i kulturni odnosi između stranih građana i zdravstvenih usluga. Osnovni kursevi italijanskog jezika su obezbedeni za majke osnovaca, kako bi se pružila osnovna jezička podrška i dobra komunikacija sa školom. Takođe se organizuju letnje manifestacije za srednjoškolce čije je znanje jezika slabo.

Subotica

Subotica je multietnički grad na severu Srbije (Vojvodina). Predgrađe Peščara je 1999. godine brojalo 5000 stanovnika sa mađarskim, hrvatskim, srpskim, bosanskim i bunjevačkim etničkim poreklom, i samo desetak Roma, kada je više od 500 Roma tamo stiglo sa Kosova*. Problemi su počeli kada je postalo jasno da su se oni nastanili na zemlji (koja je bila veoma jeftina u tom kraju) i da ne žele da je napuste. Februara 2006. godine, 147 stanovnika pripadnika ne-romske populacije Peščare je potpisalo žalbu na pridošlice i na njihovo ponašanje u svakodnevnom životu. Direktor Edukativnog centra Roma u Subotici je sazvao zajednički sastanak sa predstavnicima svih građana Peščare, lokalne samouprave, policije, Centra za socijalni rad, lokalne škole, i lokalnog doma zdravlja. Složili su se da bi Romi trebalo da se bave problemima koji su zabrinjavali potpisnike peticije, kao što je okupljanje romske omladine u kasnim satima, glasna muzika, itd...Istovremeno su svi bili saglasni da se formira devetočlana Komisija za međunacionalne odnose (koja je još uvek aktivna), i zaključili su da je najveći problem celokupnog naselja, nedostatak redovnog puta. Uz pomoć granta od 1000 evra koji im je dodelila organizacija Sejd d čildren (Save the Children), podrške gradske samouprave i volonterskog rada svih građana (kako pripadnika romske, tako i ne-romske populacije), oni su dovršili put i to proslavili i na nivou grada i lokalnih mesnih zajednica.

Romi su i dalje uključeni u rad komisija koje se bave socijalnim, obrazovnim i međunacionalnim pitanjima u Peščari, i sada su dobro integrisani u život zajednice. Lokalnu osnovnu školu pohađa preko 100 učenika romske nacionalnosti, od kojih su preko 90% deca Roma koji su došli sa Kosova* – dok je pre ovog niza događaja ista škola odbijala da primi čak i decu lokalnih Roma. Danas, roditelji romske dece učestvuju u Odboru roditelja, a romska deca su takođe uključena u pretškolske programe, uz pomoć jednog romskog asistenta².

Tilburg

Tilburg je grad koji se nalazi na jugu Holandije sa preko 200 000 stanovnika, od kojih 23% čine pripadnici ne-holandskog porekla, koji dolaze iz približno 200 različitih zemalja.

Iskustvo grada Tilburga u radu sa migrantima ili sa ljudima koji imaju migrantsko poreklo, predstavlja dobar primer grada koji je već dugi niz godina zauzeo pristup prema zajednici ili etničkim celinama, u kojem su ciljne grupe posebne migrantske grupe i politike njihovog obrazovanja, stanovanja ili bezbednosti. Međutim, Alderman Berend de Vries je u jesen 2010. godine objasnio Grupi,³ da je Opštinsko veće grada Tilburga donelo odluku da obustavi ovu politiku i da usvoji drugi pristup, "Svi stanovnici Tilburga, koji će umesto da se bavi pitanjima nezaposlenosti, prevremenog prekidanja školovanja, jezičkih prepreka ili antisocijalnog ponašanja, kao etničkim problemima koji zahtevaju etnička rešenja, odgovornost svaliti na mejnstrim službe i institucije.

"Vodeći princip u ovome, dodao je g. de Vries "je da je odgovornost za kompletno učešće u društvu prepuštena svakom građaninu ponaosob. To će zahtevati da naše mejnstrim institucije i agencije postanu daltonističke. Kada stanovnik Tilburga sa turskim poreklom pristupi informacionom pultu za manja preduzeća, on ili ona bi trebalo da dobiju pomoć kao preduzetnici, a ne, kako to danas nekada biva, da dobiju upute do službe za integraciju. Istovremeno, mejnstrim službe i institucije takođe moraju da postanu osetljivije u pogledu kulture. Socijalni radnik ili

---

* Vidi fusnotu 26

2. Informacije smo dobili od Stevana Nikolića, direktora Edukativnog centra za Rome iz Subotice.

3. Komunikacija prema Grupi, Brisel 17. mart 2011.

pomoćnik u kućnoj nezi moraju da prihvate da se neki stanovnici grada razlikuju od drugih. Kada se ulože naponi da se dopre do ugroženih grupa i da im se pomogne, važno je da i ljudi sa različitim etničkim poreklom mogu da izvuku korist. Mi ćemo kontrolisati to u nekoliko oblasti u predstojećoj godini, što znači da ćemo takođe nastaviti da uvažavamo i etničko poreklo. Na taj način, to nedvosmisleno nije slučaj u kome je etnička pripadnost odgovor, nego radije da morate da priznate zapostavljanje pre nego što bi mogli da stvorite prilike.

Nova metoda će uglavnom dobiti konkretnu formu u pristupu prema mesnim zajednicama. Tri osnovna cilja će biti postavljena za pet zapostavljenih mesnih zajednica: da mladi ljudi budu uspešni u školi i da diplomiraju; da svako domaćinstvo ima hranitelja; i da stanovnici žive iznad granice siromaštva. Neće se praviti razlika ovde u pogledu etničkog porekla, ali će naglasak nedvosmisleno biti na problemima. Opštinski odbor je sa svojim partnerima (stambene korporacije, socijalne i zdravstvene agencije) postavio raspored za 10 godina u okviru kojih ovi ciljevi moraju da se postignu. Koristićemo se metodom Rezultati na osnovu odgovornosti (RBA method). Pri korišćenju ove metode, naglasak se postavlja na ciljeve, i periodično se kontrolišu rezultati vaših intervencija. Ukoliko se smatra da je rezultat neadekvatan, tada momentalno modifikujete vaše intervencije,.

Zvanična izjava grada Tilburga o svojoj interkulturalnoj politici: "Svaki stanovnik Tilburga, bez obzira na njegovo ili njeno poreklo, čini deo zajednice grada Tilburga, i kao takav snosi odgovornost održavanja kvaliteta življenja u ovome gradu, doprinoseći tom cilju. Istovremeno, mi prihvatamo i cenimo različitost ljudi i grupa u ovome gradu, jer smo svi mi stanovnici grada Tilburga,.